

Pedagogické dielo prof. dr. Juraja Čečetku

Prof. PhDr. JOZEF MÁTEJ, DrSc.,
Filozofická fakulta Univerzity Komenského,
Bratislava

Slovenská pedagogika dvadsiateho storočia je nemysliteľná bez prof. dr. Juraja Čečetku, ktorý štyri desaťročia úspešne a obetavo pracoval na jej rozvoji. Juraj Čečetka patrí medzi jej zakladateľov, priekopníkov a budovateľov, keď sa nedoceňovalo jej miesto a význam medzi spoločenskými vedami. Patrí do generácie našich pedagógov, ktorí začali v nej aktívne pracovať v období medzi dvoma svetovými vojnami, počas druhej svetovej vojny a po oslobodení našej republiky r. 1945. Rozsiahle vedecké záujmy Juraja Čečetku v rámci starého študijného odboru filozofie ho viedli najprv k psychológii a potom k pedagogike. Do vedomia slovenských pedagógov, učiteľov, kandidátov učiteľstva a širokej kultúrnej verejnosti prenikol najmä cez svoju rozsiahlu vedeckopublikačnú činnosť a ako vysokoškolský profesor pedagogiky. Z jeho prvých slovenských vysokoškolských učebníc sa učila celá generácia budúcich stredoškolských profesorov, a tak dostávala prvé informácie o vede a výchove. Ako univerzitný učiteľ neobmedzoval svoje pôsobenie len na vysokoškolskú katedru, ale ochotne odovzdával svoje veľké vedomosti mimo univerzity na množstve vedeckých konferencií, odborne-politických školení pre pedagogických pracovníkov, ale aj ďalších záujemcov o pedagogiku.

Po oslobodení našej republiky a najmä po Februári 1948 sa obetavo zapojil do budovania socialistickej školy a pedagogiky a pomáhal pri jej rozvoji.

Za štyri desaťročia vykonal záslužnú prácu pre československú pedagogiku a jeho početné práce sú pre ňu trvalým a cenným prínosom.

Celý svoj plodný život usilovne a obetavo pracoval, a kto ho lepšie pozná, váži si jeho príkladný vzťah k pedagogickej a vedeckej činnosti. Rovnako je vzácna jeho príslovečná skromnosť, ktorá, ako je známe, ctí veľkých ľudí.

Pre lepšie, dôkladnejšie poznanie osobnosti prof. dr. Juraja Čečetku sa pokúsime načrtnúť jeho život a dielo a zhodnotiť jeho význam pre našu pedagogiku.

Juraj Čečetka sa narodil 23. apríla 1907 v Polichne, okres Lučenec, kde bol jeho otec správcom — učiteľom jednotriednej ľudovej školy. Jeho otec mu bol

aj prvým učiteľom, ktorý mu v škole tejto malej novohradskej dedinky, známej tým, že sa tu narodila a určitý čas žila Božena Slančíková—Timrava (teta prof. Čečetku), naša významná spisovateľka, dal základy vzdelania. Po ukončení štvrtej triedy ľudovej školy študoval na gymnáziu v Lučenci, kde v roku 1925 maturoval. Po maturite sa rozhodol študovať filozofiu a francúzštinu na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe a chcel sa stať stredoškolským profesorom. Počas univerzitného štúdia sa jeho záujem sústredil hlavne na psychológiu. S touto vedou sa zoznamoval najmä na prednáškach a seminároch prof. Fr. Krejčího, ale myšlienkovne ho viac usmerňoval prof. V. Forster, ktorý ho upozorňoval na moderné prúdy v psychológii a možnosti využiť psychológiu v praxi, predovšetkým v poradenskej a klinickej. Orientoval ho nielen na najnovšiu francúzsku psychológiu, hlavne Th. Ribota a P. Janeta, ale vzbudzoval jeho záujem aj o reflexológiu (I. P. Pavlov a V. M. Bechterev) a v nadväznosti i na behaviorizmus. V teórii a dejinách pedagogiky bol jeho učiteľom predovšetkým prof. O. Kádner; osobitný vplyv naňho mal však doc. V. Příhoda, ktorý uvádzal poslucháčov do problémov pedagogickej psychológie, hlavne americkej. Prehlbujúci sa záujem o štúdium a aplikáciu psychológie priviedol Juraja Čečetku v druhej polovici jeho vysokoškolského štúdia aj k dobrovoľnej účasti v praxi v pražskom Pedologickom ústave (prof. K. Herfort) a v Psychotechnickom ústave (viedol ho prof. F. Šeracký), založenom v Prahe pri vtedajšej Masarykovej akadémii práce.

Nezamestnanosť v radoch pedagogických pracovníkov v buržoáznej Československej republike, slabé výhľady na možnosť uplatniť sa ako stredoškolský profesor prispeli k tomu, že svoje vysokoškolské štúdium stále viac zameriaval výhradne na psychológiu s úmyslom uplatniť sa ako odborný psychológ. Dobrovoľná prax v pražskom Psychotechnickom ústave otvárala mu perspektívu zamestnať sa v Psychotechnickom ústave v rámci Poradne pre voľbu povolania v Bratislave, ktorá sa rozvíjala pod patronáciou pražského Psychotechnického ústavu. Po ukončení štvorročného štúdia na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v Prahe prešiel dr. Juraj Čečetka pracovať ako asistent—psychológ do bratislavskej Poradne pre voľbu povolania. Svoje vysokoškolské štúdiá dokončil na bratislavskej Filozofickej fakulte Univerzity Komenského r. 1931 doktorátom z filozofie.

Na bratislavskom pôsobisku riešil nielen otázky vo vlastnom poradenstve pre voľbu povolania, ale aj iné otázky výchovného poradenstva. Problémy dospievajúcej mládeže stále v širšej miere ho viedli do pedagogickej problematiky a zblížovali ho s významnými pedagógmi vo vtedajšej Bratislave. Osobitný význam tu mal preňho prof. Josef Hendrich, významný komeniológ a pracovník v dejinách slovenskej pedagogiky. Dr. Juraj Čečetka je mu vďačný nielen za rozvíjanie svojho záujmu o dielo J. A. Komenského, ale aj o dejiny slovenskej pedagogiky a ochotu konkrétne sa zapájať do pedagogickej praxe. Ako uvádza sám prof. Čečetka, v nejednom smere mal svojský vplyv na formovanie jeho osobnosti.

Zásluhou prof. Hendricha začal dr. Čečetka v roku 1936 externe prednášať na bratislavskej Pedagogickej akadémii. Najprv prednášal len didaktiku, neskôr aj úvod do pedagogiky. V šk. r. 1938/39 bol aj riaditeľom Pedagogickej

akadémie. Prof. Hendrich prebudil v ňom ambíciu, aby sa habilitoval za docenta pedagogiky. Tak sa stalo v roku 1937, keď sa habilitoval ako súkromný docent na Filozofickej fakulte UK v Bratislave spisom „Pedagogika a adlerovská individuálna psychológia“.

V r. 1938 odchádza na krátky čas za referenta Pedagogického odboru Matice slovenskej v Martine. V jeseni r. 1939 sa vracia do Bratislavy, keď bol menovaný profesorom pedagogiky na tunajšiu Filozofickú fakultu. Stal sa aj riaditeľom Pedagogického seminára a riaditeľom novozaloženého Telovýchovného ústavu, ktorý sa staral o prípravu stredoškolských profesorov telesnej výchovy. Externe pôsobil aj ako profesor pedagogiky na Vysokej škole obchodnej.

Prof. Čečetka navrhol v r. 1937 vysokoškolské vzdelávanie učiteľov bývalých ľudových a meštianskych škôl. Pri reforme vzdelávania stredoškolských profesorov za tzv. slovenského štátu presadzoval rozšírenie a systematické vzdelávanie v pedagogických disciplínach, ale aj v psychológii, filozofii a sociológii. Žiadal aj, aby sa zaviedla systematická metodická príprava budúcich stredoškolských profesorov a aby sa zriadilo cvičné gymnázium s profesorským zborom z vybraných odborníkov v metodikách jednotlivých predmetov, ktorí ako cviční profesori vykonávali pre Filozofickú fakultu bratislavskej univerzity funkciu lektorov metodík.

Po oslobodení našej vlasti r. 1945 stal sa prof. Čečetka vedúcim Katedry pedagogiky a psychológie a v rokoch 1953/54 a 1955/56 i prodekanom Filozofickej fakulty UK pre pedagogické veci. Pri reorganizácii FF UK r. 1959 odišiel pracovať do Slovenskej pedagogickej knižnice v Bratislave, kde sa stal vedúcim bibliografického oddelenia. Od r. 1964 pracoval vo Výskumnom ústave pedagogickom v Bratislave v oddelení pre odborné a učňovské školy. Tu sa mohol venovať vedeckovýskumnej činnosti, najmä otázkam sociálnej psychológie a sociológie. Popri problematike dospievajúcej mládeže venoval sa aj otázkam učiteľstva, vychovávateľov v domovoch mládeže, osobitne medziľudských vzťahov. Otázkam výchovy sa venoval v rámci práce Socialistickej akadémie Slovenska, kde dlhé roky ochotne a obetavo pracoval.

Prof. Čečetka sa v r. 1969 vracia na krátky čas na Filozofickú fakultu UK v Bratislave, kde pracoval na Katedre pedagogickej psychológie do r. 1972, keď odišiel do dôchodku.

Prof. dr. Juraj Čečetka vykonal záslužnú prácu pre rozvoj našej pedagogiky. Jeho pričinením vznikol v r. 1934 slovenský teoretický pedagogický časopis „Pedagogický zborník“, ktorý redigoval jedenásť rokov. Má významný podiel i na založení vychovávateľského časopisu pre rodičov „Dieťa“ (1935). V tridsiatych rokoch riešil vo svojich prácach otázky, ktoré prispeli k zlepšeniu pedagogickej práce v slovenských pomeroch, napr. „Testovanie na školách a jeho štatistické praktikum“ (1934) a „Pedagogika a adlerovská individuálna psychológia“ (1936). V tomto svojom habilitačnom spise podrobil prísnej kritike význam adlerovskej individuálnej psychológie pre pedagogiku. Adlerovcom vyčíta ich ľahostajnosť voči škole. Vysvetľuje ju tým, že väčšina adlerovcov pochádza z lekárskeho kruhu. Pre nich sú problémy človeka

viac otázkou psychologicky liečebnou ako pedagogickou.

Ako referent Pedagogického odboru Matice slovenskej pripravil do tlače knihu „Slovenské evanjelické patronátne gymnázium v Turčianskom Svätom Martine“ (1939), v ktorej podal dejiny jednej z troch významných slovenských stredných škôl matičného obdobia (60. a 70. roky 19. storočia). V diele „Zo slovenskej pedagogiky“ (1940) synteticky spracoval dejiny slovenskej pedagogiky od 16. do konca 19. storočia na základe dovtedajších výskumov. Toto dielo je prvé svojho druhu v dejinách slovenskej pedagogiky, v ktorom sa zachytáva vývin slovenského pedagogického myslenia, a stále je základným spisom, o ktorý sa musí opierať každý slovenský historik pedagogiky.

Prof. Čečetka napísal aj ďalšie dielo, ktoré nemala slovenská pedagogika, a to dvojdielny „Príručný pedagogický lexikón“ (1943). Hoci toto dielo je poznačené pečatou doby, v ktorej vyšlo, je spracované ako prehľadná informatívna príručka o dôležitých problémoch, systémoch a osobnostiach pedagogiky a jej pomocných vied.

Juraj Čečetka vyplnil citeľnú medzeru v slovenskej tvorbe vysokoškolských učebníc pedagogiky, keď napísal „Úvod do všeobecnej pedagogiky“ (1944), prvú učebnicu tohto druhu v slovenčine. V nej rozoberá v šiestich kapitolách tieto problémy: podstatu, systémy, smery pedagogiky, jej pomocné vedy, dosah výchovy, činiteľov výchovy a zložky výchovy, ako ich tradovala buržoázna pedagogika: telesná, rozumová, mravná a umelecká výchova. Ako uvádza sám Čečetka, pri písaní svojej knihy sa pridržiaval vo viacerých smeroch „Úvodu do pedagogiky“ od Josefa Hendricha.

Po oslobodení vyšla táto kniha rozšírená a doplnená prehľadnými svetovými dejinami pedagogiky pod názvom „Pedagogika“ (1947). Na ňu organicky nadväzuje dielo „Pedagogika II.“ (1948), v ktorom sa rozoberajú otázky telesnej, rozumovej, mravnej a umeleckej výchovy. Z tohto obdobia pochádza ako doplnok k dejinám slovenskej pedagogiky „Výber zo slovenských pedagógov“ (1947). Tieto práce utvoria prevažne „príručkovú literatúru“ pre potreby vysokoškolských študentov a učiteľov so zreteľom na obdobie druhej svetovej vojny a prvé roky po oslobodení.

Od začiatku päťdesiatych rokov venoval prof. dr. Juraj Čečetka opäť veľkú pozornosť dejinám slovenskej pedagogiky. V r. 1952 vyšla jeho pozoruhodná monografia „Učiteľ ľudu Samuel Tešedík“, v ktorej sa zaoberá životom a dielom nášho vynikajúceho osvietenského pedagóga, ktorý mal veľmi pozitívny vzťah k pedagogickému dielu Jana Amosa Komenského. K tomuto pedagógovi sa vracia i v svojej ďalšej knihe „Pedagogické dielo Samuela Tešedíka“ (1959), v ktorej popri úvodnej štúdii uverejňuje aj ukážky z Tešedíkovho pedagogického diela. K lepšiemu poznaniu našej pedagogickej minulosti významne prispela aj kniha „Vavrinca Benediktiho z Nedožier Vnútoraná sústava školská a Reč nápravná“ (1955), v ktorej autor píše o záslužnom diele nášho humanistického pedagóga, profesora Karlovej univerzity v Prahe začiatkom 17. storočia. Za hodnotný príspevok k dejinám slovenskej pedagogiky považujeme i Čečetkovu knihu „Pedagogické dielo Jána Seberíniho“ (1957), v ktorej nás dôkladne zoznamuje s po-

predným pedagogickým mysliteľom, ktorý pôsobil v „zlatom storočí slovenskej pedagogiky“.

K hlbšiemu poznaniu slovenskej pedagogickej minulosti prispel prof. Čečetka aj vo vysokoškolských skriptách, ktoré napísal spolu s prof. dr. Petrom Vajcikom a vyšli pod názvom „Dejiny školstva a pedagogiky na Slovensku do prvej svetovej vojny“ (I. vyd. 1956, II. vyd. 1958).

Čečetka významne prispel aj k dôkladnejšiemu poznaniu života a diela J. A. Komenského. Napísal niekoľko vedeckých štúdií, v ktorých osvetlil pedagogickú veľkosť učiteľa národov a jeho vplyv na slovenskú pedagogiku. Z nich si zasluhuje našu pozornosť najmä úvodná štúdia ku Komenského „Vybraným spisom II.“ (1956), nazvaná „Úvod“ (str. 7 — 50). V nej autor o pedagogickom diele Komenského píše, že ho „právom môžeme nazvať sumou i zosústavením a ďalším rozvitím pokrokových spoločenských potrieb a túžob jeho čias v oblasti výchovy. Jeho dielo sa nezakladá len na bohatých literárnych znalostiach a na školských skúsenostiach, ale opiera sa aj o bohaté životné skúsenosti. Jeho dielo svedčí nielen o osobnosti podivuhodne učenej, ale aj hlboko oboznámenej s leskom i s biedou spoločnosti svojich čias, s maľosťou, ale aj s hrdinstvom človeka, s pohnutými osudmi národov tých čias...“ (str. 7). Po hlbokej analýze celého pedagogického diela Komenského Čečetka venuje patričnú pozornosť Komenského vplyvu na slovenskú pedagogiku v 18., 19. a 20. storočí a napokon analyzuje a hodnotí tie Komenského diela, ktoré obsahuje kniha „Vybrané spisy II“.

Z tejto, ale i z ďalších Čečetkových štúdií o Komenskom poznávame, že je vynikajúcim komeniológom, dôstojným pokračovateľom v práci prof. dr. Jána Kvačalu, ktorého pozná celý pedagogický svet z jeho objavných prác o Komenskom.

V šesťdesiatych rokoch sa prof. Čečetka venuje v rámci pedagogiky psychologickej, sociálnopsychologickej a sociologickej problematike. Svoje vedecké práce z tejto oblasti robil na základe vlastných výskumných prác. Najprv mu bol východiskom jeho výskum venovaný otázkam medziľudských vzťahov u študentov univerzity, a to aj zamerané na vysokoškolských učiteľov. Širšie výskumy a štúdium literatúry tejto problematiky obsahuje kniha „Medziľudské vzťahy a zoskupovanie mládeže“ (1967). Týmto a ďalším vzťahom v sociálnom živote venuje niekoľko ďalších sociálnopsychologických štúdií a vyslovene i sociologické štúdie, ktoré sa dotýkajú mládeže. Otázky vzťahu sociológie a pedagogiky rozoberá aj v ďalších štúdiách a osobitne v diele „Sociológia v pedagogike“ (1965).

Vo vedeckom vývine prof. dr. Juraja Čečetku sa ukazuje výrazný návrat k dominantným záujmom jeho mladých rokov, ktoré v podstate nikdy nevyhasli, ale iba ich v určitom období prekrývala špecifikovaná pedagogická problematika. Zvedavý a aktívny vzťah k životu, k človeku, k spoločnosti, viera v možnosť ďalšieho vývinu skryto i zjavne sa tiahne jeho celým dielom. Lásku k pracujúcemu človeku, pozitívny vzťah k socialistickej spoločnosti dokazoval po oslobodení našej vlasti svojou statočnou a obetavou prácou, o čom vydávajú najlepšie svedectvo jeho vedeckovýskumné práce. Prof. Čečetka má významné miesto v dejinách československej pedagogiky.

Nebolo takej disciplíny zo sústavy pedagogických vied, do ktorej by nebol podnetne zasiahol. Patrí k tej generácii našich pedagógov, ktorá bola školená v strednej škole a na vysokej škole za buržoáznej Československej republiky, no mala blízko k pracujúcemu ľudu, z neho i vyšla a vo svojej aktívnej činnosti prejavila k nemu svoju príchylnosť a vernosť. U prof. Čečetku treba hodnotiť pozitívne i jeho veľmi dobrý vzťah k bratskému českému národu. Tento sa vytváral už v slovenskej vlasteneckej rodine a prehľboval počas jeho stredoškolských a najmä vysokoškolských štúdií. Na vývin jeho vedeckej osobnosti kladne vplývali viacerí českí profesori, ktorým je vďačný za ich starostlivosť, žičlivosť a všestrannú podporu. Sám sa usiloval neskôr ako vysokoškolský profesor pomáhať vedeckému rastu mladých českých pedagógov, či už ako oponent pri kandidátskych, habilitačných a iných kvalifikačných prácach.

Pedagogické dielo profesora PhDr. Juraja Čečetku je nielen rozsiahle (obsahuje 24 knižných prác, 32 štúdií v zborníkoch a okolo štyristo časopiseckých článkov a recenzií), ale i poučné a podnetné. Je prínosom do pôvodnej slovenskej pedagogickej teórie a pozitívne v mnohom ohľade ovplyvňovalo i pedagogickú prax. Historik pedagogiky, ktorý bude všestranne analyzovať a hodnotiť vývin slovenskej pedagogiky v 30. —60. rokoch nášho storočia, iste v ňom objektívne ocení aj jeho pozitívny význam.

Проф. д-р Юрай Чечетка (23. 4. 1907) принадлежит к числу основоположников, пионеров и творцов словацкой педагогики в Чехословакии. Широкие научные интересы направили его сначала в область психологии, а потом к педагогике. Большую известность среди словацких педагогов, учителей и в культурном обществе снискала ему широкая научная и публикационная деятельность (– проф. Чечетка написал 24 книги, 32 очерка в сборниках и около 400 журнальных статей и рецензий) и преподавание педагогики на фило-софском факультете университета им. Я. А. Коменского в Братиславе.

Проф. Ю. Чечетка – автор первых словацких учебников педагогики для ВУЗ, по которым обучалось поколение будущих преподавателей средних учебных заведений. Он написал также несколько ценных монографий по ис-

тории словацкой педагогики, несколько выдающихся очерков о Я. А. Коменском, примечательные работы о социологии воспитания. Нет такой педагогической дисциплины, которой бы он не коснулся. Проф. Чечетка принадлежит к поколению словацких педагогов, воспитанных в школах буржуазной Чехословакии, но сохранившим связь с трудовым народом, из среды которого они вышли и которому посвятили свой труд. У проф. Ю. Чечетки необходимо высоко оценить его весьма доброжелательное отношение к братскому чешскому народу, которое сформировалось в период его обучения в Карловом университете в Праге. На развитие его научного профиля оказали положительное влияние многие чешские профессора. Творчество Юрая Чечетки представляет вклад в словацкую педагогическую теорию.

JOZEF MÁTEJ

PEDAGOGICAL WORK OF PROFESSOR JURAJ ČEČETKA

Professor Juraj Čečetka, PhD., is one of the founders, pioneers and leading representatives of Slovak pedagogy in Czechoslovakia. His extensive scientific interests guided him first to psychology and then to pedagogy. He made himself known among the Slovak educationists, teachers and the cultural public at large by his extensive scientific writings (he wrote 24 books, 32 studies in scientific volumes, about 400 articles and reviews in journals) and as a professor of pedagogy at the Faculty of Arts in the Comenius University in Bratislava. He is the author of the first Slovak higher education text books of pedagogy, which were used by a whole generation of prospective secondary school teachers. He wrote a number of valuable monographs on the history of Slovak pedagogy, several outstanding studies about Comenius, remarkable

works in the field of sociology of education. There is no such pedagogical discipline that he should not have tackled in an inspiring manner. He belongs to the generation of Slovak educationists who were educated in the schools of the bourgeois Czechoslovak Republic, but it was a generation which was close to the working people among whom it was born and for whose benefit it worked. As regards Professor Čečetka, what also deserves positive appraisal is his very good relationship to the fraternal Czech nation, the roots of which go back especially to the times of his studies at the Charles University in Prague. The development of his scientific personality was positively influenced by a number of Czech professors. Juraj Čečetka's work is a positive contribution to the Slovak pedagogical theory.